

פתרון הבחינה

ספרות

חורף תשפ"ד, 2024, שאלון: 8281

מוגש ע"י אורן איזנברג, מורה לספרות בבית הספר לבגרות של יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.
3. כל התשובות מנוסחות בראשי פרקים.

פרק ראשון – הסיפור הקצר + שירה

נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות על שלוש מהשאלות 1-29:

שאלה מספר 1

יגון / צ'כוב

- בסיפור "יגון" באה לידי ביטוי ביקורת חברתית קשה – אטימות הסובבים את יונה לסבלו, וחוסר היכולת שלהם להקשיב לסבלו וליגונו, משקפים חברה אטומה וקרת לב. פגיעה זו באה לידי ביטוי ביחס של הסביבה לדמותו האומללה של יונה, דמות שאיבדה את היקר לה מכל ולא מצליחה למצוא אפילו מעט נחמה אצל הסובבים אותה. קריאת הסיפור מחדדת את מצבו של הגיבור ואת האטימות החברתית, ואף מעוררת רצון למעורבות יותר גדולה ולשינוי.
- במרכז הסיפור "יגון" עומדת סוגיה רגשית-חברתית. הסיפור מתאר את המצוקה הקשה של יונה בעקבות מות בנו ודרך סוגיה זו, דרך המצוקה והיגון, הסיפור מעצב ביקורת נוקבת על חברה שבה מתרחשת פגיעה של בני אדם באדם אחר, חברה שאינה מקשיבה לאדם במצוקה, חברה קרה שבה לאדם לא אכפת מזולתו. הסיפור משקף לקורא את אופייה הקר של החברה – בשעת קושי אין באמת אדם שאכפת לו. החברה שמתוארת בסיפור מנוכרת ולא אנושית, והיא בבחינת "אדם לאדם זאב".
- פגיעה זו באה לידי ביטוי בדיאלוגים של יונה עם הדמויות האחרות בסיפור: הקצין שלא מצליח להביע חמלה למצבו של יונה ומתעלם על ידי עצימת העיניים; שלושת הצעירים שמקללים, מזלזלים ביונה, צוחקים עליו ומשפילים אותו; שוער הבית שמסלק אותו; ועגלון אחר שנרדם באמצע הסיפור ולא מקשיב לו. כל אלו מעוררים בנו אמפתיה ליונה ורצון "לעזור לו".

- גם הדיאלוג עם הסוסה (שהוא יותר מונולוג כמובן, ולמעשה **מחשבות והרהורים**) מעצב את המצוקה של יונה ואת הביקורת. סיום הסיפור הוא השיא הרגשי כי בסיום זה שופך העגלון את ליבו בפני סוסתו ומספר לה על מות בנו. הדבר חושף את אטימות הלב של בני האדם, המסרבים להקשיב לו כשהוא מנסה לשתף אותם בטרגדיה שפקדה אותו.
- **הפגיעה ביונה באה לידי ביטוי בדמותו של המספר**, שמעיר הערות שמדגישות את הביקורת החברתית. כך למשל, כאשר יונה מוריד את שלושת הצעירים מתפלא המספר – "האין בין כל אלפי האנשים הללו אחד שיקשיב לו?" זו שאלה רטורית ששואל המספר, ותפקידה להבליט את הבעיה החברתית. גם המטאפורה שבה משתמש המספר לתיאור יגונו של יונה מבליטה את הבעיה הזו: מתואר החזה של יונה, שאם היה נפתח והיגון היה נשפך החוצה, הוא היה מציף את כל העולם כולו.
- האדישות החברתית והביקורת מקבלות ביטוי גם בעזרת מוטיב העיניים **ותיאורי המקום והסביבה** (מוג האוויר המטאפורי).
- הסיפור מבטא עמדה פסימית וקשה אך גם אופטימית עם מעט תקווה. החברה הקרה מתגלה בשיא אכזריותה משום שלא ניתן למצוא בחברה אדם אחד שאכפת לו. בהיעדר כל אדם נותרה ליונה אפשרות אחת בלבד: דיבור עם בעל חיים. סיום סגור זה הוא אכזרי ואיום שכן היחידה שמקשיבה לו היא הסוסה, שמגלה אנושיות גדולה יותר מכל בני האדם.

שאלה מספר 2

מדירה לדירה / עגנון

- גיבור הסיפור "מדירה לדירה" הוא דמות שנקלעת למציאות חדשה עבודה. הוא דמות שמתפתחת ומשתנה מקצה לקצה והסיפור נותן ביטוי רב לרגשות ולמחשבות שלו.
- במרכז הסיפור ניצב קונפליקט פנימי של הגיבור – הבחירה בבדידות ובחיים ללא קשר אל מול הבחירה בחיים הכוללים קשר אנושי. לאורך הסיפור בורח הגיבור מקשר זה, אבל במהלכו הוא עובר תהליך נפשי, ובנקודת ההתפכחות הוא בוחר לחזור לתינוק ובוחר בקשר אנושי ובחיים שונים מכפי שחי עד כה.
- זהו סיפור שבו מעוצב תהליך פסיכולוגי של התפכחות ושל הבנה עמוקים, סיפור על הצורך של אדם בקשר אנושי. הגיבור הופך מאדם אנוכי המרוכז בצרכיו בלבד, לאדם שזקוק לקשר אנושי.
- כאשר המספר פוגש את התינוק המוזנח (בובי) הוא עובר תהליך שבו הוא מבין כמה הוא זקוק לקשר עם בני אדם. כשהוא עובר למקום שנראה כמו גן עדן הוא מרגיש געגועים לתינוק, ומבין שרצונו האמיתי הוא לחזור אליו. הוא חוזר לתינוק, מרגיע אותו ומחבק אותו. בזכות הקשר עם התינוק מחלים המספר מהבדידות, והתינוק ממלא את עולמו הרגשי.
- גיבור הסיפור, החולה כמצב של קבע, מבקש שוב ושוב לשנות את מקום מגוריו כדי להיטיב את מצבו. תוך כדי הסיפור ומפגשיו עם התינוק, מתברר לו ולקוראים כי הוא זקוק לשינוי פנימי ולא חיצוני: הוא זקוק לקשר אנושי, ממש כפי שהתינוק זקוק לקשר.

- **בסוף הסיפור נקלע הגיבור למציאות חדשה.** הקשר עם התינוק מביא לו שלוה ומנוחה, שלצורך השגתן הוא מוותר על דירה נאה ומרווחת לטובת חדר עלוב ברחוב סואן ובלבד שיהיה קרוב לתינוק.
  - הגיבור הוא דמות מורכבת משום שהוא עובר שינוי משמעותי והופך מאדם אנוכי המרוכז בצרכיו בלבד לאדם שנוקק לקשר אנושי ומבין כי גאולתו תתאפשר רק באמצעות קשר עם הזולת. בכך מעצב הסיפור אמירה לפיה משמעות החיים היא להיות בקשר אנושי, במקום שלכאורה הוא הגרוע ביותר, המקום שבו אדם נפתח אל הזולת הנזקק לו. הוא ניצל מבדידות, משיממון וממוות נפשי. **זוהי מציאות חדשה לחלוטין עבורו.**
  - האמצעי הספרותי המרכזי המבטא את **ההיקלעות למציאות חיים** חדשה ואת התהליך שעובר המספר הוא **מוטיב הדירה**. בדירה הראשונה (בירושלים) הוא חולה במחלה פיזית – הוא תשוש, פצעים בשפתיו, משתעל וכו' (אולם בקריאה קפדנית ניכר שמחלתו האמתית היא הבדידות שהוא מצוי בה).
  - בהמשך התהליך הגיבור מגיע לדירה הבאה, בתל אביב, שמתוארת כקטנה, צפופה ובלתי נסבלת. חיייו הופכים לגיהנום והוא סובל מאוד. לאחר מספר ימים מגיעה צרה חדשה: לבעלי הדירה יש תינוק חלש וחולני שאמו מזניחה אותו, והוא יושב כל היום על אסקופת הבית, בוכה ומבקש מהגיבור שירים וינענע אותו. בלילה הוא בוכה ומלחיץ אותו ומפריע לו לישון. התינוק מדגיש את הקושי של הגיבור לקיים קשר אנושי ואת התהליך שהוא יעבור בניסיון להחלים ממחלתו, עד שיצליח ליצור קשר עם התינוק.
  - לאחר ימים לא קלים בדירה בתל אביב, מחליט הגיבור לעבור לדירה נוספת: דירת הזקן. דירת הזקן היא מקום חלומי עם טבע, דשא ובריכת דגים, המקום פסטורלי ונראה שהוא מצא את הדירה המושלמת בשבילו. הגיבור חוזר לדירה בתל אביב, אוסף את חפציו והוא מלא התרגשות מהמעבר לדירה החדשה.
  - בהגעה לדירת הזקן חלה נקודת המפנה בתהליך שהגיבור עובר. הוא מבחין שאין תינוק על אסקופת הבית (האסקופה נקייה וצחה, **כאנאלוגיה ניוודית** לאסקופה בתל אביב), וכאן מתחוללת ההתפכחות בתהליך שהגיבור עובר, והוא מחליט לחזור במפתיע לדירה בתל אביב. הוא פוגש את התינוק ומחבק אותו כמו שלא חיבק בעבר. **זוהי מציאות החיים החדשה –**
- הבחירה בתינוק!**
- נקודה זו מבטאת את משמעות הסיפור – אף שדירת הזקן מושלמת, מה שבאמת חסר לו הוא הקשר האנושי והחום של התינוק בובי. כעת רעש האוטובוסים כבר לא מפריע לו, הלכלוך לא מפריע לו, הוא מחבק את התינוק ורק רוצה לשמוע את קולו. זהו רגע השיא שבו המספר מבין ומרגיש כמה הוא זקוק לקשר זה.
  - **מציאות החיים החדשה** מעוצבת גם בעזרת **האנאלוגיה הניוודית** בין מצבו בתל אביב בתחילת הסיפור לבין מצבו בתל אביב בסופו. הרגשות שאותם חש הגיבור במעבר לתל אביב לראשונה מנוגדים לאלו שהוא מרגיש בחזרתו, בעקבות השינוי הנפשי שעבר. הרעש, הלכלוך והחום כבר לא מפריעים לו. התינוק המוזנח שממנו כה רצה לברוח מעניק לו אושר רב – הוא

מחבק את התינוק כפי שלא חיבק אותו בעבר, עולה לחדר ושוכב על המיטה. כעת, רעש האוטובוסים כבר לא נשמע לאוזניו אף שהוא קולני כמו בעבר. הקול היחידי שהוא שומע הוא קול התינוק, ואת הקול הזה הוא מנסה להמשיך לשמוע.

שאלה מספר 5

ליבי במזרח / יהודה הלוי

- שירו של יהודה הלוי, ליבי במזרח, הוא שיר שמבטא את רצונו העז של המשורר לעלות לארץ ישראל. השיר מביא לידי ביטוי כמיהה להגיע לארץ וקושי רב לחיות רחוק ממנה.
- המשורר מתאר מצב שבו הלב שלו בארץ ישראל (במזרח) אבל גופו בספרד (במערב) כלומר **רחוקים זה מזה!** קיים ניתוק בין הגוף לבין הרגש שנמצא בישראל. במצב כזה הוא לא יכול לאכול ולאוכל שלו אין טעם. במצב כזה הוא גם לא יכול לקיים את כל הבטחותיו ונדריו (משתמע נדר שנדר לעלות לארץ). הוא מציין כי ציון נמצאת באזור נוצרי (חבל אדום) ואילו הוא כבול בשלטון מוסלמי (בכבל ערב) ובכך מדגיש את היותם **רחוקים זה מזה**. אולי זו הסיבה שהוא לא יכול לקיים את נדריו ולעלות לציון. בסוף השיר מצהיר המשורר שיהיה לו קל לעזוב את טוב ספרד מפני שהוא רוצה ויקר לו לראות את אדמת בית המקדש שנחרב – שתי תחושות **המנוגדות זו לזו** אך משלימות זו את זו בליבו של המשורר.
- כדי להדגיש כמה הוא **רחוק** מהארץ ומתקשה לחיות בלעדיה, ובכך לבטא את משמעות השיר, חוזר המשורר על שני רעיונות בשני הבתים הראשונים. הרעיון שהוא מציג בדלת של הבית הראשון חוזר באופן דומה בסוגר של הבית השני – קיים **מרחק** גדול בינו לבין ציון. הרעיון שהוא מציג בסוגר של הבית הראשון חוזר באופן דומה בדלת של הבית השני – קשה לו להתקיים בלי ארץ ישראל, לאכול ולקיים את הבטחותיו. כמו כל חזרה, גם זו מדגישה את הרעיון משום שהיא חוזרת עליו ומבליטה אותו. כך מדגיש המשורר את מצבו הקשה – לא יכול לתפקד שהוא **רחוק** מציון.
- בשיר מופיעות שתי שאלות רטוריות. השאלה הראשונה, בבית הראשון היא – איך אני יכול לאכול כשאני לא בארץ ישראל אך ליבי שם? השאלה השנייה, בבית השני, היא – איך אני יכול לקיים את נדרי (לעלות לא"י) כשאני כבול בספרד? השאלות הרטוריות מדגישות את הרעיון שקשה לו לחיות כשהוא **רחוק** מציון. השאלות מבטאות את המצוקות והקשיים שבהם הוא נתון – געגועים לציון וחוסר יכולת ליהנות ממנעמי החיים.
- השיר בנוי על שלושה ניגודים, אחד בכל בית, שמדגישים את המרחק בינו לבין א"י ואת הקשיים שלו: בבית הראשון – ניגוד רגשי – בין הרגשות שבציון לבין היותו בספרד. הניגוד מדגיש כמה הוא קרוע בנפשו. זהו ניגוד כואב בין כמיהתו לציון ובין הימצאותו בספרד. בבית השני – ניגוד פוליטי – א"י תחת שלטון נוצרי וספרד תחת שלטון מוסלמי. זהו ניגוד שמדגיש את הקושי לעלות לארץ **ואת המרחק ביניהם**. בבית השלישי – ניגוד בין המצב הטוב בספרד לבין חורבן בית המקדש שבציון. ניגוד זה מדגיש כמה הוא מוכן להקריב, רק כדי להיות

בציון... זוהי הכרזה שיוותר ברצון על הנוחות בספרד, כדי לזכות לראות את חורבות בית המקדש.

- גם הצימודים מבטאים את **רעיון המרחק ואת רעיון הניגוד**. הצימוד "בחבל – בכבל" מדגיש כמה רחוק המשורר ש"כבול" בשלטון אחר. הצימוד "ייקל – ייקר" מדגיש את הוויתור שעושה המשורר כדי לראות את ציון. קל לו לעזוב את כל עולם החומר כי יקר בעיניו לראות את אדמת ציון ולממש את שאיפותיו הדתיות-רוחניות. הצימוד מדגיש את **הניגוד** בין המצב הטוב בספרד לבין המצב ("נחרב") בארץ ישראל, אך בליבו של המשורר המתגעגע לציון אין בכך כל קושי.

פרק שני – דרמה

נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות על אחת מהשאלות 30-35:

שאלה מספר 35

בית בובות / איבסן

- לקראת סיומו של המחזה "בית בובות" מתרחש אירוע הפותר את כל השאלות והתסבוכות שהוצגו במהלך המחזה. בסיום המחזה, לאחר שגילתה את "פרצופו האמיתי" של בעלה, מחליטה נורה להשמיע בפניו דברים מפתיעים ולא שגרתיים, ובסופם אף מחליטה לעשות מעשה נועז ודרמטי – לעזוב את ביתה ואת משפחתה ולצאת לדרך חדשה. מבחינה זו מדובר בסיום סגור.
- נורה, גיבורת המחזה "בית בובות", קוראת בהתנהלותה תיגר על תפיסות פטריארכליות ההופכות נשים לחפצים, לאובייקטים. נורה מורדת במוסכמות אלו כשהיא מסרבת להמשיך לתפקד כחפץ, כבובה משעשעת וחיננית. בסיום המחזה נורה מגדירה את עצמה כסובייקט בעל דעות, עמדות והשקפות משל עצמו, ונוטשת את בית בעלה שהיה לה כבית בובות.
- המחזה מתמקד בדמותה של נורה, העוברת שינוי תודעתי לאורך המחזה בכל הנוגע למיקומה במשפחה, בזוגיות ובחברה, עד הסוף המפתיע שבו היא טורקת את הדלת על ביתה, משפחתה וחייה. טריקת דלת זו היא קריאת תיגר על העולם הישן ועל המשפחה הפטריארכלית, והיא שהופכת את המחזה לפמיניסטי במיוחד ולכזה המשקף את המאבק לקידום מעמד האישה.
- נורה מוצאת את זהותה כאישה עצמאית, מוצאת את קולה, מגיעה למודעות מגדרית ועוזבת את בעלה! תהליך זה משקף את הסוגיות הני"ל, מדגיש את המאבק לקידום מעמד האישה ואת המתח בין העולם הישן הפטריארכלי ובין העולם החדש הפמיניסטי, שאותו מייצג התהליך שהיא עוברת.
- בתחילתו של המחזה נורה מוצגת כאישה מפונקת וכנועה, המצייתת לכל מה שבעלה דורש ממנה. נראה שהיא ה"בובה" שלו – הוא מכנה אותה בכינויים ילדותיים, היא מתלהבת מכסף ומחביאה עוגיות שאותן היא אוכלת בניגוד לרצונו.

- במהלך המחזה מתגלה כי יש באופייה גם קווים מרדניים והיא אינה נוהגת כאישה בורגנית "טובה". למעשה, היא חרגה בעבר מהמקובל ולקחה הלוואה (ואף זייפה חתימה) למען בריאותו של בעלה.
- **בסיום הסגור, באירוע המשמעותי של המחזה**, בעקבות איומי קרוגסטאד, נחשף פרצופו האמיתי של בעלה – שתלטן המעוניין בבובה צייתנית. היא אינה מעוניינת להמשיך לחיות בשקר, בוחרת לעזוב את משפחתה כדי לממש את עצמה ולחיות חיים אותנטיים – היא פועלת לשיפור חייה ולהגשמת זהותה המגדרית ולביטול זהותה כ"בובה" של בעלה.
- הדיאלוגים השונים, האנלוגיות המורכבות ואביזרי הבמה משקפים תהליך זה וסוגיות אלו לאורך המחזה. כך למשל, בפתיחה נורה עולה על בימת המחזה כאישה צייתנית הנכנעת לתכתיבים של בעלה וכאישה המפנימה את נחיתותה (הכינויים שבהם הוא מכנה אותה, מוטיב הכסף).
- **בסיום הסגור**, נוכח תגובת הלמר למכתבי הגילוי, רואה נורה את מערכת היחסים ביניהם מזווית אחרת. היא יוזמת שיחה ומנסחת תובנות ועמדה מוסרית ברורה – דברים אלו מדגישים היטב את משמעות המחזה ואת דמותה. נורה מגיעה למודעות מגדרית ומכריעה לגבי עצמה את המתח בין העולם הישן לחדש – "אני מאמינה שלפני הכול ומעל לכול אני יצור אנושי, ממש כמוך", "אני חייבת להיות עצמאית לגמרי, לעמוד על הרגליים שלי לבד".
- **הסיום הסגור** תורם רבות למשמעות המחזה ומעלה סוגיות מאוד מורכבות וחשובות – "המאבק לקידום מעמד האישה" ו"מתח בין העולם הישן הפטריארכלי ובין העולם החדש, הפמיניסטי". סוגיות אלו מודגשות היטב בסיום הסגור של המחזה.
- **הסיום מפתיע למדי** משום שדמותה של נורה מצטיירת בפני הקורא כדמות חריגה ושונה מהמקובל, שוברת סטראוטיפים, ומפתיעה בהתפכחות שהיא עוברת.

פרק שלישי – רומאן ונובלה

נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות על אחת מהשאלות 36-38:

שאלה מספר 36

מאחורי הגדר / ביאליק

- אשמח להמליץ על הנובלה "מאחורי הגדר" שהיא סיפור התבגרות מרגש ומעורר מחשבה – נח, גיבור הסיפור, עובר במהלך הסיפור משלב הילדות לשלב הבגרות, והופך לאדם חברתי בוגר בתוך החברה היהודית. כדאי לקרוא נובלה זו כי זהו סיפור התבגרות המתאר את תהליך התבגרותו של הנער נח – נער ההופך לחלק מהחברה היהודית. ההזדהות עם נח עולה מתוך תיאור עולמו הפנימי והתהליך שהוא עובר.
- מומלץ לקרוא יצירה זו בעיקר משום שנח אינו עובר תהליך התבגרות שגרתי שבו הוא נער תמים הלומד איך להשתלב בחברה שלו: בילדותו הוא מורד בחברה היהודית ורק בסוף

הסיפור הוא הופך לאדם חברתי, ממוסד ותרבותי. לאורך הסיפור נדמה שהוא חי על פי רגשותיו ועל פי טבעו, ורק בסוף הוא "לומד" איך צריך לחיות בחברה היהודית, לדכא את רגשותיו, את אהבתו ואת כללי הלב. ובשל כך דמותו מעוררת הזדהות גדולה במיוחד ומשקפת תהליך התבגרות אותנטי יותר, אנושי יותר ואוניברסלי. לאורך הסיפור נוצרת הזדהות עם כאבו, המרד שלו והמחיר שהוא משלם.

- בסיום הנובלה דמותו גם מעוררת דחייה מסוימת, אך ההזדהות עמו נוצרת רק כאשר הקורא מבין שהוא למעשה קורבן של החברה שסביבו. במקביל לתהליך ההתבגרות מתרחש תהליך נוסף ומרכזי לא פחות – תהליך שבו נוח הופך מנער תמים, משוחרר וטוב למבוגר "חייתי". זהו תהליך נפשי שלילי, שבו הפיכה למבוגר היא הפיכה למעין חיה המחופשת לאדם תרבותי.
- בתחילת הנובלה נח מתואר כילד תמים. לאורך הפרקים ג' וד' הוא משתעשע, צוחק, מקפץ, מזמין את מארינקא לזרוע איתו זרעים, הוא שובב – זורק למארינקא מאכלים מעבר לגדר, מתעקש לראות את סוס הפוני שלה, והכל בתמימות ובלא חשש או פחד.
- נח מעורר הזדהות בהמשך כשהוא עובר תהליך של חינוך, תהליך שנתקל בקשיים רבים. בכל אחד מהמורים שלו בחדר נח מורד, אבל בכל פעם אפשר לראות שמהו משתנה בו, החופש שלו הולך ופוחת, משהו בו מתבגר. כך למשל אצל המלמד השני הוא מצטרף לגויים ונלחם ביהודים המתרחצים בנהר. באופן סמלי אפשר לראות ב"מלחמה" הזו סוג של מלחמה ביהדות וחוסר רצון להתבגר לתוכה. זהו מאבק המסתיים בשינוי – הוא מרגיש רגשות אשם. למרות הניצחון על היהודים הוא חש שניצחו אותו והוא עצוב "כאבלי". הוא מרגיש "כאילו הוא המנוצח" (פרק ז').
- שינוי נוסף בדמותו של נח מתרחש אחרי המלחמה בין ילדי הגויים הרוסים (בהובלת נח) לבין ילדי בית המדרש. נח עצמו חש מובס ועלוב: "כל הערב ישן בין השקצים כאבל בין חתנים וכאילו הוא המנוצח". נח מבין מהו המחיר האישי, המשפחתי והחברתי שישלם בעבור הנהגת הילדים הרוסים מול היהודים, ובכך מעורר הזדהות רבה.
- לקראת סוף הנובלה מתרחשת נקודת תפנית בהתבגרותו של נח. בפרק ט', כשהוא מגיע לגיל 18, הוא שוכב בגן מחוץ לשכונה ואורב למארינקא. הוא יודע שהיא חוזרת משם הביתה מהעבודה. לפתע הוא מרגיש עצב בליבו – הוא נזכר שכמה מטרים ממנו עומד בבית המדרש אבא שלו בבגדי השבת, והוא מכנה את עצמו פושע ישראל שאורב ל"שיקסע" (כינוי לגויה). הוא כבר מזדהה עם אבא שלו, מרגיש שהוא עושה מעשה אסור ולא מכנה אותה בשמה!
- בסיום הסיפור מתרחשת הפתעה גדולה שמצד אחד מעוררת דחייה ומצד שני מעוררת הזדהות (משום שדרך עולמן הפנימי של הדמויות הקורא מבין את המחירים הכבדים שהן שילמו). הוא נוטש את מארינקא ואת התינוק שלו למען נישואים יהודיים אחרים.
- גם מוטיב הפירות מעצב את עולמו הפנימי של נח ומדגיש את ההזדהות עמו.
- זוהי נובלה מרתקת, מעוררת מחשבה, מעלה ביקורת על החברה היהודית ורלוונטית לחיינו על אף שנכתבה לפני שנים רבות.

